

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфанэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалтэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэпстэу кьэрал зэгохьэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щылагъэм кьыцанштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкӀэ.

Цыф Фэнгуанэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэпстэу Джэпсалтэ

Дунэпстэу Кьэрал Зэгохьэныгъэм (ДКЗ) и Зэфэсым егъэлэу;

Дунэпстэу цыфыгъэм кьыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохьэныгъы;

мы джэпсалтэр сыдигъуи янэгу кӀагъэтызэ, мыщ кьыщыхэпӀэрэ цыф фэнгуанэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэлэ зэрэтырагъэтырэм, фашырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукӀэ зырагъэужьынэу;

хэгъэу кӀоцӀхэми дунэпстэуми кӀо кьэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхьэпӀэзэ мы зэгохьэныгъэм хэт кьэралхэм ежъымэ ялъэкъхэри, яунашъо кӀагъэтырэ нэмыкӀрэ кьэралмэ ялъэкъхэри кьызэкӀиубытэу, дунэпстэум и тэдэрэ чӀапи мы цыф фэнгуанэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кьыцанцӀэным, лъэшэу щызэрагъэкӀоным, щагъэцӀкӀоным фэкъудынхэу,

цыф фэнгуанэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жьугъэхэми лъэкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр кьэзыгъэуцурэ мы дунэпстэу джэпсалтэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф ипстэури шъхьэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэнгуанэхэмрэкӀэ зэфэдэу кьальфы. Акъылрэ зэхэшъыкӀ гъуазэрэ ялэшъы, зыр зым зэкъош зэхашӀэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалтэм хэт цыф фэнгуанэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфингъэшъхьэпӀэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хъульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ышъыгъ диным, политичнэ е нэмыкӀрэ епӀыкӀэу илэм, лъэкъэу е цыф купэу кьызыхэкӀыгъэм, мылькоу илэм, кьызыщальфыгъэм емылгытыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкӀогъэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкӀэу, кьэрал шъхьэфити, нэмыкӀым иунашъо кӀэти, зышъхьэфитыжъныгъэ (автономие) зымыл, нэмыкӀрэу зы шъхьэфитыныгъэ лъахъэ зытелыи, сыд фэдэрэ кьэралым ицӀыфэу щыгъми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашы хъуцтэп зыщыщ кьэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэпстэу кьэралхэм азфагу щырилэ статусым кьыхэкӀэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхьэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэнгуанш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти шчылыу ытыгътэ е шчылышыпэ ибгъэты хъуцтэн, сьд фэдэ шыкълэун шчылыгыэр, шчыл шэн-къэщэфыныр зыми фэдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгыу

Хэти лъэшныгъэ енхэлэ хъуцтэн, жьалымыгъэклэ, цыфыгъэм къемызэгъэу е инанэ зыгъэулынын фэдэклэ удэзекло, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуцтэн.

6-нэрэ пычыгыу

Хэти фэшгуаш тэдэрэ чланш цыфэу, юридическэ лицоу кыщалтыгъэнэу.

7-нэрэ пычыгыу

Хэтрэ цыфи кьэрал хабзэм инангъхъэ шызэфэд ыкн кьэрал хабзэм кьэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшгуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдэ зыхэлъ юфшангъохэм, ащ фэдэ юфшангъомэ сьд фэдэуи атэгъэгущонми кыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгыу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ ил хабзэ шхъэлэм е кьэрал хабзэм кьыринэсырэ цыф фэшгуашэхэр зыгъэорэ юфшангъо кьызеухъулэклэ фитыныгъэ зигэ ухыяклохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгыу

Хэтрэ цыфи лажъэ имылу аубыти, агъэтхыс, егъэзыгъэклэ нэмыклрэ чланш афи хъуцтэн.

10-нэрэ пычыгыу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ ил ифэшгуашэхэмрэ ишгъэрылхэмрэ аухэсы ыкн ежым зы лажъэ кьытыралхъэ зыхъуклэ зыми шомылыклэу, зыми нунашгъо клэмыгъэу, зыми имытелхъэу шьт ухыякло шхъэфит псэфитыр зэфагъэклэ ыкн нафэу илоф ригъэптынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгыу

1. Зы лажъэ/шлэхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цыфи зухыгъыным пэе зыфэныкьонщт шьнэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу шьт ухыгъо нафэм иклэухэу, кьэрал хабзэм тетэу агъэкьончафэклэ хыеу кьалыгъэ, мыхыянгъо кьырапгъырэп.

2. Хэти агъэкьуанчэ хъуцтэн, зешлэ лъэхъаным кьэрал хабзэклэ е дунэепстэу хабзэклэ шлэхъэджагъэу амылгытэщтыгъэ зы юф зэриншлагъэм е ышланхъэу кьанцыхъу горэ зэримышлагъэм кьыхэкълэклэ. Хэти шлэхъэджагъэ зешлэм фэгъэуцугъэу шьтыгъэ тазырым нахыбэ тыралхъэ хъуцтэн.

12-нэрэ пычыгыу

Хэтрэ цыфи и гъэшлэ унае, нунагъо, нунэ е зэрэзэрашлэхэрэ шыкълэхэм шхъэусыгъончъэу зыри кьыхэлэбэ хъуцтэн, инанэ, ыцлэ кьелусэ хъуцтэн. Хэти фитыныгъэ ил мыщ фэдэ кьыхэлэбэныгъэхэм кьэрал хабзэклэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгыу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ ил зы хэтрэ зы кьэрал ичлыналэ шхъэфитэу шьзеклонэу, шьпсэунэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ ил ежы икьэрал ахэтэу тэдэрэ кьэрал иконщыкълэунэу ыкн иклэрыклэу кьыгъээжжынэу.

14-нэрэ пычыгыу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ жъалымыгъэ/лые кырахынэу зыхъурэм, нэмыкӀрэ кӀэрал ышгъхьэ ригъэзынэу, шгъхьэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшгъхьэпэнэу.

2. Ау ишгыпкыпӀэкӀэ политичнэу щымыт шӀэнхъэджагъэхэм е дунэенстэу кӀэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ӀофшӀапшгъохэм кӀахэкӀырэ дӀодапшгъэхэмкӀэ мы фитыныгъэр зыфӀбгъэшгъхьэпэ хъуцтӀэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ зы кӀэралым ицӀыфӀэу щыгъынэу.

2. Хэтрэ цыфи ицӀыфӀэу щыт кӀэралым шгъхьэусыгъончгъэу хэбгъэкӀы е нэмыкӀрэ кӀэралым ицӀыф хъунэу иӀэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтӀэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икьугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иӀ кызыхэкӀыгъэ лъэпкъым, ицӀыфӀэу щыт кӀэралым е динэу ыпгъым кыхэкӀэу зы пэрыогъун кыфӀамыуцоу, фитэу кыицӀэнэу, дӀэкӀонэу, унагъо ышӀэнэу.

2. ЗэрэщӀэн-зӀдӀэкӀоным фӀгъэхьыгъэ зӀзэгъныгъэр (нӀчыхьэр), зэрэщӀит-зӀдӀэкӀоцтхэм ежмэ я шгъхьӀфитыныгъэ шгыпкьэрэ яшӀонгъоныгъэ икьурӀкӀэ агъэнсы.

3. Унагъуэр, цыфыбӀ-лъэпкъ псӀукӀэм и лъӀбжъэ шгъхьӀӀэнгы, ар цыф жьугъэми кӀэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ ежым нунасу е нэмыкӀрэхэр иӀэхьэгъоу мыткыку зригъӀэнэу.

2. Хэтрэ цыфи шгъхьэусыгъончгъэу имыткыку кыӀыпхы е хэбгъэны хъуцтӀэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи гуншысӀэ, зэхашӀӀэ ыкӀи дин фитыныгъэ иӀ. Мы фитыныгъэм кызэкӀеубытӀэ изакъоу е купэу, нафӀэу е унасу (шгъӀфӀэу) итхьафӀӀорышӀӀэнхэр, идинкӀэ шӀапхъэхэр нэрылтӀэгъоу аригъӀшӀӀӀэн, ыгъӀзӀкӀӀэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ зэрӀфау гуншысӀэнэу, игуншысӀэхэр кыӀӀӀтӀэнэу. Мы фитыныгъэм кыхьеубытӀэ цыфыр игуншысӀэхэм фӀэшӀыкӀэ зыми кымыгъӀэгумӀкӀынэу, кӀэралыгъо гъунапкъэхэм ямылгытыгъэу шӀӀэныгъэхэр, гуншысӀэхэр сьд фӀдӀэрэ гъогукӀи кылтыхъон, кыгъотын, зыӀэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. ХӀти фитыныгъэ иӀ ӀӀшӀӀнчгъэу, зӀо-бӀнӀнчгъэу зӀфӀсынэу, хасӀэ зӀхищӀӀнэу, зӀхӀӀӀгъэ хасӀэм хӀхъӀнэу.

2. ХӀти зы хасӀэ хӀхъӀнэу ебгъэзы хъуцтӀӀӀ.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ занкӀэу ежым е фитэу кыхихыгъэ лыкӀӀомӀэ яӀӀкӀэ кӀэралым изегъӀкӀон Ӏофхэм ахӀхъӀнэу, ахӀӀӀжӀӀнэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иӀ икьӀэрал и цыф жьугъэми КъыфыззригъӀӀӀнӀрӀ амалхэр зӀхӀдзыпчгъэу, пстӀэуми афӀдӀэу зыфигъэшгъхьӀӀӀнэу.

3. ХьыкумӀт ӀӀшгъхьӀӀтетныгъэм илӀӀабжӀэр кӀэралым и цыф жьугъэм ишӀӀонгъоныгъэ ары. А шӀӀонгъоныгъэр кӀӀнафӀ шгъӀф шӀыкӀӀэм тет хӀхыныгъэ фит зафӀхъу е цыфмӀэ яшӀӀонгъоныгъэхэр шгъхьӀфит-псӀфитэу кызӀзӀрегъӀӀӀгъоншгъуцт нэмыкӀрэ

шӀыкӀэхэу, зыныбжъ икӀугъэ цӀыф пстӀуми афызӀухыгъэу, яӀӀӀэтхэмн зӀфӀдӀ кӀуачӀӀ яӀӀу, пӀӀӀӀӀ гъӀнӀафӀагъӀкӀӀ кытырагъӀззжыбрӀхӀмкӀӀ.

22-нӀрӀ пычыгъу

ЦӀыф жӀугъӀм зӀрӀӀыцӀым елытыгъэу хӀтрӀ цӀыфи социалнӀ къӀухъумӀныгъӀ фӀшъуаш. КъӀрал кӀуачӀӀкӀӀ е къӀралыгъомӀ язӀдӀӀыӀкӀӀ ыкӀн хӀтрӀ къӀралаи ежъым ипӀӀӀсыкӀӀрӀ намалхӀмрӀ ятытыгъэу хӀтрӀ цӀыфи фитыныгъӀ иӀ инапӀрӀ ицӀыфыгъӀрӀкӀӀ гупсӀфӀу зӀрӀзинужъын ытӀӀкӀыцт экономика, социалнӀ ыкӀн шӀӀнхабзӀ ӀофкӀӀ зыфӀныкъоцт амалхӀр рагъӀгъотынӀу.

23-нӀрӀ пычыгъу

1. ХӀтрӀ цӀыфи фитыныгъӀ иӀ лӀжъӀнӀу, фитӀу Ӏоф кыыхыӀнӀу, зӀфагъӀкӀӀ ыкӀн фӀшӀу амалхӀмкӀӀ лӀжъӀнӀу ыкӀн ӀофынчъагъӀм кыӀцаухъумӀнӀу.
2. ХӀтрӀ цӀыфи фитыныгъӀ иӀ зӀхӀдзынчъӀу зӀфӀдӀ Ӏоф фӀшӀ зӀфӀдӀ уасӀ кыратынӀу.
3. ХӀтрӀ цӀыфи фитыныгъӀ иӀ ежъыри нунагъуи цӀыфым фӀшъошӀн псӀукӀӀ иӀу зыгъӀпсӀун, ицӀыклагъӀ хъумӀ зылыӀӀсышъунӀу цыгт сыд фӀдӀр социалнӀ къӀухъумӀныгъӀхӀмкӀӀ кӀӀгъӀнытагъӀу зы псӀукӀӀ амал къезытын зытӀӀкӀынӀу зы лӀжъӀпкӀӀ фӀшӀу кыӀӀрыхъӀнӀу.
4. ХӀтрӀ цӀыфи фитыныгъӀ иӀ ежъы ишӀуагъӀ пае хасӀ (профсоюз, сендикӀ) зӀхиӀцӀнӀу, ац фӀдӀ зӀхӀӀцагъӀм хӀхъӀнӀу, хӀтынӀу.

24-нӀрӀ пычыгъу

ХӀтрӀ цӀыфи фитыныгъӀ иӀ зигъӀӀпсӀфынӀу, ынӀгъу зыригъӀужыӀнӀу, пстӀуми афӀмыдӀу илӀжъӀгъу пӀӀӀӀ цӀыф фӀшъуашӀ шапхӀм итӀу кыфагъӀпсыӀнӀу, пӀӀӀӀ гъӀнӀафӀагъӀкӀӀ илӀжъӀапкӀн кыратызӀ гъӀпсӀафӀкӀӀ дӀкӀынӀу.

25-нӀрӀ пычыгъу

1. ХӀтрӀ цӀыфи фитыныгъӀ иӀ ежъыри нунагъуи узынчъӀн, тхъӀгъӀо фӀшъуашӀ иӀу псӀун пае шхыныгъӀо, шъуашӀ, унӀ ыкӀн медицинскӀ ӀуыӀӀгъу ыгъотынӀу. ХӀти фитыныгъӀ иӀ, ӀофынчъагъӀ, сымӀджагъӀ, фыкъуагъӀ, лыгъобагъӀ, шъузӀбагъӀ, жъыгъӀ ыкӀн ежъым имыӀӀшӀагъӀ ӀофыгъомӀ къахӀкӀӀу амалынчъагъӀ, тхъмыклагъӀ кылытысӀу цытмӀ къаухъумӀнӀу.
2. НыхӀмрӀ сабийхӀмрӀ фитыныгъӀ яӀ ялыеу кыкӀӀӀтыпӀлтынхӀу, кыдӀӀуыӀӀнхӀу. ЗӀрӀӀцӀгъӀ зӀӀӀ-зӀшъуз ибынӀун зӀмышъхъгъусӀмӀ къальфыгъӀуи цӀрӀт, сабий пстӀуми а зы социалнӀ къӀухъумӀныгъӀ амалхӀр язӀфӀдӀу афагъӀпхъӀапӀ.

26-нӀрӀ пычыгъу

1. ХӀтрӀ цӀыфи фит гъӀсӀныгъӀ зӀригъӀгъотынӀу. Анахъ макӀӀмӀ пӀублӀ ыкӀн лъӀбжъӀ гъӀсӀныгъӀр ахъӀцӀнчъӀу арагъӀгъоты. ПӀублӀ гъӀсӀныгъӀр уимыӀӀнӀкӀӀ амал имыӀӀу, егъзыгъӀоу цыгт. ТехникӀ ыкӀн ӀӀшӀагъӀ гъӀсӀныгъӀр хӀти фызӀӀухыгъӀцт. АшӀгъӀрӀ гъӀсӀныгъӀр зӀхӀдзынчъӀу хӀти фызӀӀухыгъӀу цытын фае ежъым исӀнауш (талант) елытыгъӀу.
2. ГъӀсӀныгъӀр цӀыфым ицӀыфыгъӀм икъоу зыригъӀужыӀным фӀшӀоу гъӀпсыгъӀу ыкӀн цӀыф фӀшъуашӀхӀмрӀ фитыныгъӀ шъхъӀӀхӀмрӀ афӀшӀырӀ уасӀр, лыгъӀныгъӀр ыгъӀӀӀӀыным, кӀнӀгъӀныгъӀным фӀунӀтӀыгъӀу цытын фае. ГъӀсӀныгъӀм цӀыфхӀр ригъӀгъушӀун фае расӀ пстӀуми, лъӀпкъ пстӀуми, дин кун пстӀуми азфагъу гӀлыгъӀ, зӀгурыӀо, зӀфӀшӀуныгъӀ, зӀныбджӀгъутӀ дӀлыӀнӀу ыкӀн мамырныгъӀр кыухъумӀным пае ДуӀӀӀенстӀу КъӀрал ЗӀгохъӀныгъӀм ригъӀӀокӀырӀ лъӀжъыгъӀм зыригъӀужыӀу цытын фае.
3. СабиймӀ арагъӀгъотыцт гъӀсӀныгъӀр зыфӀдӀӀцыр кыыхъзыхыӀнӀу фитыр, пстӀуми апӀрӀу янӀрӀ-ятӀрӀ ары.

27-нӀрӀ пычыгъу

1. ХӀти фитыныгъӀ иӀ цӀыф жӀугъӀ шӀӀнхабзӀ псӀукӀӀм фитӀу хӀхъӀнӀу, хӀлӀжъӀнӀу, гъуазджӀр зыфигъӀпхъӀӀӀнӀу, шӀӀныгъӀ зыужыӀныгъӀм хӀлӀжъӀнӀу ыкӀн ар зыфигъӀпхъӀӀӀнӀу.

2. Хэти фитыныгъэ и ежым кыгъэшныгъэ шэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ лэшлагъэхэм мылтькоу, иклэу, уасэу, лъытэныгъэу кыапаклорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшгуанш мы джэпсалъэм кышыхэнцэрэ цыф фэшгуаншэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкӀэншунэу зы социалнэ ыкӀи дунэепстэу гъэпсыкӀэ системэ шьӀэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежыи шьӀыфыгъэ фитэу ыкӀи икӀоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цыф жьугъэм и кӀэралми финшэжын фаеу ишгъэрылгъэр иӀэх.

2. Хэти ифэшгуаншэхэр зыфигъэшгъапэ ыкӀи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукӀэ, нэмыкӀми яфэшгуаншэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ кыафегъэшныгъэи ыкӀи демократичэскэ цыф жьугъэм зэдыриӀэ шэнхабзэр (этникэр), цыф жьугъэ гъэпсыкӀэр, шьӀаӀаӀэр егъэшӀокӀоным намалхэр кӀэухъумагъэ хъуным паш фэшӀэу кӀэрал хабзэкӀэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ янхыгъэу шьӀышгъэ.

3. Сыдэушгъэуи орэхъу, мы цыф фэшгуаншэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшгъэпэ, зепхъэ хъушгъэи дунэепстэу КӀэрал Зэгохъагъэм и гурылгъэ-гурышӀэхэмрэ ибзылхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимышгъэу, апэшӀуекӀоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм кышыхуыгъэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаӀо хъушгъэи мышгъэи кышыхуытыкӀыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащышгъэ горэр ыӀэгъынэу, нукушонэу хэтрэ зы кӀэралми, куш, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.
